

Bx №301-ДПС
Fig 11.06.09

Раднику Голови Харківської обласної державної адміністрації з питань охорони навколишнього природного середовища на громадських засадах
Ловчиновському Валерію Ігоревичу

Грама Віктора Микитовича,
завідувача лабораторії екології комах кафедри зоології та ентомології Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва кандидата біологічних наук

Вельмишановний Валерію Ігоревичу!

Дякую за Ваше запрошення взяти участь у обговоренні щодо пропозицій відносно визначення кордонів земельних ділянок при створенні національного природного парку «Слобожанський» на території Краснокутського району Харківської області, оскільки я був причетний до першопочаткової моделі його створення. Починаючи з 1965 по 2003 роки проводив регулярні дослідження водної, а потім наземної ентомофауни. А з 1995 по 2002 рік був учасником неодноразових експедицій лабораторії УкрНДІЕП по виявленню заповідних територій, в тому числі, в межах Краснокутського району. Результати цих досліджень лягли в основу таких публікацій, що торкаються проблем заповідної справи (називаю найголовніші):

1. Грама В.Н. Заметки о водной колеоптерофауне некоторых реликтовых участков Харьковской области // Вест. Харьк. ун-та. 1970. №39. С. 82-85. Библиогр.: 8 назв.
2. Грама В.Н. Эколого-фаунистический обзор Adephaga (Coleoptera: Haliplidae, Dytiscidae, Gyrinidae) левобережной Украины: Автореф. дис., канд. биол. наук / Харьк. гос. ун-т. – Х., 1974. – 21 с.
3. Редкие насекомые / С.А. Мирзоян, И.Д. Батиашвили, В.Н. Грама и др. – М.: Лесн. пром-сть, 1982. – 166 с. .
Водные насекомые – С. 6-15, 17-23, 23-26, 26-31, 33, 37, 46-48, 73, 74, 76-81, 123, 136-144.
4. Грама В.Н. О реликтовых участках и реликтовых насекомых Харьковской области // Экологические проблемы Харьковской области: тез. докл. обл. науч.-практ. конф. 25-27 дек. 1995 г. – Х., 1995. – С. 28-30.
5. Медведев Г.С. К изучению реликтовых насекомых и их местообитаний в Восточной Лесостепи Украины / Г.С. Медведев, В.С. Солодовникова, В.Н. Грама, А.Ф. Бартенев, Н.С. Прудкина // 3-ий съезд Укр. энтомол. о-ва: тез. докл. – К., 1987. – С. 122-123.
6. Грама В.М. Піонери акліматизації рослин та охорони природи

Слобідського краю (Василь Назарович, Іван Назарович, Іван Іванович Каразіни) // Греки Харківщини: сб. истор.-биогр. статей – Х., 2003. – С. 108-129.

7. Грама В.М. Василь Назарович, Іван Назарович, Іван Іванович та їх акліматизаційний сад: хронол. покаж. лит. // Там же – С. 130-136 (112 назв.)

Останні дві публікації дають уявлення про особливості формування акліматизованих рослин Краснокутського дендропарку за 200 років, та в них наведено короткі відомості про долю Наталіївського і Шарівського парків, котрі мають увійти до складу НПП «Слобожанський».

Познайомившись з «Проектом створення національного парку «Слобожанський»», з його картографічними матеріалами, з додатковими літературними даними та переглянувши документальний фільм Валерія Ловчиновського, фахівця в області охорони дикої природи, «Куда уехал лес? Он был еще вчера!», констатую наступне.

1. Природною перлиною, як це було названо у довіднику «Природно-заповідний фонд Харківської області» (Х., 2005, С. 141-143), є лісовий заказник «Володимирівська дача» (699 га), що знаходиться в епіцентрі Володимирівського лісництва на боровій терасі р. Мерчик і заплави р. Мерли. Цей заказник створений відносно недавно – в 1997 році, і являє собою в науковому плані рефугіум (притулок) – реліктову ділянку з рослинністю й етномофауною льодовикового походження, а саме: осоково-сфагнові болота, де збереглося чимало видів бореальної і навіть тайгової флори і фауни, але ця територія ще чекає подальшого дослідження.

Із болотних і лісових рослин слід назвати: пухівки (вузьколиста, широколиста, піхвова), сфагнові мохи, журавлину болотну, росичку круглолисту, гронянку півмісяцеву, брусницю, зимолюбку зонтичну, плавун булавовидний, плавун річковий, веснівку дволисту, перстач прямостоячий, верес, костяницю, одинарник європейський, бобівник трилистий, вовче тіло болотне (домінант), білозір болотний, гребінник звичайний, декілька видів зозулинцевих.

Із водних комах тут зареєстровані: стрекоза (*Nechalania speciosa*), водяні клопи (*Cymatia bonndorffi*, *Notonecta lutea*), плавунчики (*Haliplus fulvicollis*), плавунці (*Hygrotus decoratus*, *Bidessus grossepunctatus*, *Graptodytes granularis*, *Hydroporus tristis*, *Laccornis oblongus*, *Agabus biguttulus*, *A. kessleri*, *Hydatiacus laevipennis*), вертячки (*Gyrinus aeratus*).

Із наземних комах тут знайдені види, що зустрічаються далеко на півдні від свого основного ареалу: клопи *Pachybrachius luridus*, *Phylomyrmex insignis*, турун *Leistus rufescens*, златка *Agrilus betuleti*, сонечко *Coccinella hieroglyphica*, лістоїди *Galerucella grisescens*, *Chaetocnema sahlbergi*, метелики *Heteroptera morpheus*, *Vanessa antiopa*.

У річці Мерчик, а також у ставках Краснокутського дендропарку збереглися ще деякі реофільні та потоамофільні (озерні) види, зокрема: *Calopteryx splendens*, *Haliplus fluviatilis*, *H. flavicollis*, *Agabus biguttatus*, *A. bipustulatus*, *Platambus maculatus*, *Hygrotus versicolor*, *Ilybius fenestratus*, *I.*

filiginosus – чого не можна сказати про зарегульовану р. Мерло, яку «підкорювачі» природи перетворили у стічну канаву.

Додаткове вивчення ботанічної літератури (Наумов, 1902, Лавренко, 1927) засвідчило різке скорочення болотних ценозів в околицях Краснокутська, а відповідно – зникнення рідкісних рослин. Є.М. Лавренко в своїй статті «Опис сфагнових та гіпново-осокових боліт колишньої Харківщини» (Охорона пам'яток природи на Україні. Зб. 1 – X., 1927. – С. 5-16) цитує А. Наумова: *«Особенно много торфяных болот попадает в окрестностях Красного Кута. Незначительное понижения уровня почвы уже вызывает появление сфагнома. Обилие прекрасно развитого торфа, достигающего значительной мощности, навело на мысль местного помещика г. Каразина заняться его разработкой. ... На этих болотах я встречал в изобилии растущими клюкву, пушицу широколистную. Кроме того, тут часто попадает карликовая береза, по всей вероятности Betula alba»* (с. 7). Сьогодні журавлина – надзвичайно рідкісна рослина, і віднайти її дуже важко.

2. Вивчення проектної документації майбутнього НПП свідчить, що існує розбіжність між текстовою частиною проекту (написано в 2006 р.) і картографічними матеріалами (подані на узгодження в 2009 р.). Викликає подив відсутність на карті території Володимирівського лісництва – кордон пролягає поза межами вище охарактеризованого лісництва. Без цієї території, котра могла би стати епіцентром заповідного об'єкту, і яка визначає та характеризує його наукову цінність, втрачається доцільність створення в цьому регіоні національного природного парку. Хоча в текстовій частині проекту є розділ 5 «Території, що пропонується вилучити», в якому, крім Краснокутського дендропарку, є підрозділ 5.1.3 «Сучасний стан блюдцеподібних понижень рельєфу в соснових лісах», де, зокрема, зазначено, що *«найбільше раритетне ценотичне і флористичне різноманіття зосереджено в блюдцеподібних пониженнях ділянках рельєфу на лівому березі надзаплавної тераси. Ці ценози оточені сосновими насадженнями і завдяки (!) надмірному зволоженню майже не зазнали безпосереднього антропогенного впливу»* (запам'ятаємо ці слова). Але опис рослинності в блюдцеподібних пониженнях не пов'язаний з конкретними кварталами майбутнього НПП. (Це може бути також у Гутянському чи Краснокутському лісництвах). Хоча мені відомо, що основні ботанічні дослідження велися на території заказника «Володимирівська дача».

Отже, варто погодитися з авторами цих підрозділів, котрі пропонують вилучити сфагнові болота із господарського користування, бо саме ці рослинні угруповання (формації осоки омської, асоціації соснового лісу костяницевого, осоково-сфагнові) занесені до Зеленого списку Харківської області.

3. Фільм «Куда уехал лес? Он был еще вчера!» В.І. Ловчиновського документально підтвердив і візуально засвідчив факт безпрецедентного

нищення лісової перлини – пам'ятки природи «Володимирівська дача» – злочинний акт гучної кримінальної справи. Переглянуті кадри свідчать, що суцільні рубки лісу ведуться варварськими методами із застосуванням тактики «випаленої землі» шляхом підпалу лісу або імітацією пожежі після вирубаня лісу з метою замітання слідів.

Ви погляньте на документальні кадри! Навколо сфагнових боліт знищують навіть верболози, посилаючись на європейські стандарти чи на голландські сертифікати. До речі, в європейських країнах при рубанні лісу залишають 50-100 метрів лісу по радіусу навколо болотних ценозів, бо вони зберігають і підтримують належний водний режим і своєрідний мікроклімат.

От вам і «завдяки надмірному зволоженню [раритетні реліктові ценози] майже не зазнають безпосереднього антропогенного впливу». (Виходить, що наші – журавлина болотна чи комахоїдна росянка – виставлені на спекотне сонце, на відміну від європейських – загартуються).

Констатуємо, що соснові ліси в області вирубують широким фронтом. Пройдіться лісом від Тимченків до Мерефи, і ви переконаєтесь, що половина кварталів повністю вирубана. Суцільна вирубка тягнеться від Тимченків до Миргорода. Вирубано лісу на 40-50 років наперед, тобто його украдено у наших дітей і онуків і покладено скоробагатьками у власну кишеню.

А чого варта лісівнича наука «про ізюмські протипожежні смуги шириною в 200 метрів». Але ліс як горів, так і горить. Пожеж стало навіть більше в три рази. А тим часом новоявлені квазівчені на забур'яненій ниві науки штурмують її цитаделі, і в решті-решт отримують омріяні звання «професора» чи кандидата наук. А як же – престижно!

А природоохоронна наука на Харківщині залишається занедбаною, доведеною до стану «кріпачки» чи «рабині», і фінансується як будь-яка «карманна» наука за принципом залишковості. Наведу два приклади. Два роки (1999-2000) лабораторія особливо охоронюваних природних територій УкрНДЕП створила запланований кадастр «Краснокутський дендрологічний парк». За цю роботу ми не отримали ні копійки. Вияснилося пізніше, що виділені на наше дослідження кошти витратили на будівництво... сторожевої вежі на території Краснокутського дендропарку. (А можливо, на відмивання брудних грошей!) Детальніше про це в публікації на сторінках Харківської газети «Время» (Сторожевая башня: Праправнучка Івана Каразіна недовольна, как сохраняется наследие ее предков / Г. Слесарев // Время. 2000. 15 июня. С.2).

Кошти лабораторії на виявлення заповідних територій, як правило, виділяли в кінці року. Так, у грудні 1999 року, коли вже випав сніг, ботаніки їздили в Кегичівський район для опису степової балки, де з-під снігу виглядали сухі рослини типу «перекотиполе»: зопник колючий, шалфей ефіопський, миколайчики польові. Це відбувалося за часів голови держадміністрації Є. Кушнарьова.

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що головними причинами кримінальних діянь керманічів лісівничої галузі є такі:

1) Повна безконтрольність і безкарність працівників лісового господарства, починаючи від Манойла чи Овчаренка і завершуючи рядовим лісником (Лобко, Студенокське лісництво) та єгерем (Вовк, Студенокське лісництво), котрі порушують, насамперед, Лісовий Кодекс, в тому числі, природоохоронні закони та положення про Червону книгу України. І вся їх злочинна діяльність спрямована на знищення заповідних об'єктів заради власного збагачення.

2) Повна бездіяльність працівників екологічного відомства – повна відсутність контролю за станом функціонування заповідних об'єктів (нині чимало заказників існує на папері, деякі з них уже залучені в господарський кругообіг); потурання порушникам заповідних об'єктів та зрощення з кримінальними елементами. А це вже ознаки корупції.

3) Невідповідність нашої лісівничої науки сучасним вимогам європейських стандартів щодо догляду й рубки лісів різної вікової структури. І, нарешті, повна нестиківка з проблемами охорони рослинного й тваринного світу, а точніше, їх ігнорування, в тому числі і розробок власного науково-дослідного лісового інституту.

Пропозиції:

1. Включити до складу НПП «Слобожанський» територію Володимирівського лісництва, в тому числі й з вирубаним лісовим заказником «Володимирівська дача», виходячи з того положення, що територія НПП має бути компактною (без розривів) і репрезентативною його рельєфу, природним ландшафтам, генезису його рослинного та тваринного світу, незважаючи на велику шкоду, заподіяну керівниками лісового та природоохоронного відомств.

2. Переадресувати створюваний НПП «Слобожанський» у підпорядкування Міністерства охорони навколишнього природного середовища України. (Детальніше про це: Додаток 1: Матеріали науково-практ. конф. «Животный мир: охрана и рациональное использование»).

3. Припинити в лісах області будь-яке ведення суцільних рубок догляду до з'ясування мотивів та законності дозволу на їх ведення

4. Провести належний аудит і перереєстрацію всіх заповідних територій і об'єктів з залученням не тільки організаторів їх створення, а й незалежних експертів – інспекторів-природоохоронців на громадських засадах за рахунок коштів лісового відомства як головного застрільника нищення дикої природи.

5. Створити при держадміністрації науково-технічну раду із заповідної справи, включивши до її складу фахівців різних профілів біології і сільського господарства (лісознавець, фітопатолог, міколог, орнітолог, ентомолог, зоолог широкого профілю, гідробіолог, гідролог), основним завданням яких є дати об'єктивну оцінку стану території природно-заповідного фонду.

6. Вирішення кадрової проблеми. Особи, які скомпрометували себе зловживанням владою, корупцією, мають бути притягнуті до кримінальної

відповідальності – вони мусять піти геть. Залучити до заповідної справи молодих, енергійних і, найголовніше, чесних працівників.

На завершення, як додаток, приводимо публіцистичний вірш слобожанського поета Віталія Нечуйвітра «І знову браконьєрствують пани».

І знову браконьєрствують пани

Перше місце Чорного списку щорічного екорейтингу Харківщини 2005 р. посідає В.О. Манойло ... автор ідеї знищення лісів Харківщини ... «обґрунтував» рубку мережі проти пожежних просік шириною ... 200 метрів.

2-е місце – Д.О. Овчаренко, гідний приємник Манойла В.О. ...: спішні, навіть у літній період, масштабні рубки, блокування програми розвитку екомережі в області ...

(Харківщина: перший-інформ. 2006. лютий. С.5)

Вирубують ізюмські бори
для просік шириною в 200 метрів,
де нині дмуть пронизливі вітри,
від спеки гинуть заповідні нетрі.

Яремівський рубають ліс,
дуби кремезні в три обхвати,
Сюди нардеп, мов тать, заліз,
наш харківський «хрещений» тато.

Він на екологів плює
і на закони заповідні,
у нього «дах» в столиці є –
дядьки державні і солідні.

Нардепу не відмовиш в одному:
у здобутті ученого статуту.
«Склепали» дисертацію йому
раби із лісового інституту.

Він проявив давно себе,
коли присотився до влади –
«зелененькі» лопатою гребе,
масиви заповідні спритно краде.

Нардеп добротний ліс покрав
не тільки у Ізюмській дачі.

А нас чиновник запевняв,
що він порушення не бачив.

І знову браконьєрствують пани,
аж гай гуде в Яремівській окрузі.
Коли ж таки «пресытятся» вони
й отримують за злочин по заслугі?!

Мовчить, набравши в рот води,
екологічна служба реєстрова...
добра від влади, друже мій, не жди –
вона природу зберігати на готова.

(14.01.2007 Віталій Нечуйвітер)

Додаток 1. Матеріали научно-практичної конференції «Животный мир: охрана и рациональное использование» (г. Харьков, с. Гайдары, 20-22 октября 2005 г.):

Матеріали до історії організації національних парків на Харківщині.
В.М. Грама.

11 червня 2009 р.

Грама В. М.

завідувач лабораторії екології комах
кафедри зоології та ентомології
Харківського національного аграрного
університету ім. В. В. Докучаєва
кандидат біологічних наук

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина
Харьковское областное териологическое общество
Харьковское областное Управление лесного хозяйства
Харьковская областная организация Украинского
Общества охотников и рыболовов

**«ЖИВОТНЫЙ МИР:
ОХРАНА И РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ»**

*Материалы
научно-практической конференции
(г. Харьков, с. Гайдары, 20-22 октября 2005 г.)*

Харьков, 2006

МАТЕРІАЛИ ДО ІСТОРІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРКІВ НА ХАРКІВЩИНІ

В.М. Грама

Харківське відділення Українського Ентомологічного Товариства

Історія створення одного із об'єктів природно-заповідного фонду – національних парків в Україні, в тому числі на Харківщині, має досить драматичний характер, бо саме словосполучення – «національний парк» за часів тоталітарного режиму вважалося кримінальним і пов'язувалося в Радянській Україні з терміном «націоналізм» (Борейко В.Е. 2002), хоча у багатьох країнах світу гордістю держави, поряд з її символами, вважалися національні парки. І це можна проілюструвати на прикладі Гомільшанського національного парку площею 14315 га, проект якого було створено науковцями УкрНДІЕП (в тому числі й за участю автора цих рядків) ще в 2002 році, і затверджено указом Президента від 06.09.2004 р., тобто через 133 роки з часу першої публікації про ці лісові масиви.

Про необхідність охорони корінних лісових масивів у районі Коробового хутора та Зайцевих хуторів (знищених за часів колективізації) звертали увагу вчені Харківського університету (Гуров, 1971, Краснов, 1903) та активісти Харківського товариства аматорів природи, насамперед, його голова, професор В.І. Талієв (1917) і його колеги: Болотов Г.К. (1916), Шарлемань М.В. (1918), Лавренко Е.М. і Погребняк П.С. (1929).

Зокрема, провідні природоохоронці: М.В. Шарлемань (1918), Бризгалін Г.О., Захаров Б.А. (1919) ще за часів УНР пропанували створити в цьому регіоні національний парк (проф. Ю.М. Прокудін пояснив читачам, що ці автори «выступили с предложением создать народный парк» [підкреслення наше – В.Г.] («Северо-Донецкий природный комплекс», 1980).

Саме тоді, за часів УНР, завдяки активній діяльності природничої секції Українського наукового товариства, Комісії з охорони природі і старовини Кримського товариства природознавців і любителів природи та Харківського товариства аматорів природи розпочався могутній рух за охорону забутків та пам'яток первісної природи. Кульмінацією цього руху в умовах відносної стабільної обстановки в Україні стали Перша нарада природників України, що відбулася 3-6 серпня 1918 року в Києві, на якій було розглянуто широке коло питань, пов'язаних з будівництвом молодого української держави, серед яких провідне місце посіли доповіді з охорони природи (доповідачі: В.І. Талієв, П.А. Тутковський, О.А. Яната, В.Ф. Ніколаєв, К. Залеський, Л. Портенко, Г. Висоцький.).

Звернення до матеріалів «Протоколів і постанов наради природників України» (1918/1919) свідчить, що словосполучення «національний парк» тогочасне терміну «заповідна ділянка». Підтверджуємо це на прикладі фрагменту постанови за доповіддю В.І. Талієва «Охрана природы на Украине, в Рос-

сии и других странах»: «...Для возможного проведения в жизнь охраны природы необходимо немедленная выработка общего закона об охране памятников природы и создание национальных парков (заповедных участков)» (С. 14).

Драматичність і навіть трагедійність заповідної справи в Україні проявилися, насамперед, у тому, що сама ідея охорони природи була об'явлена в 30-х роках «шкідницькою теорією, що заважає будувати світле комуністичне майбутнє», що «охорона природи становиться охороною от социализма» (Кольман Э. Вредительство в науке // Большевик. 1931. №2). У зв'язку з цим багато екологів і природоохоронців були репресовані, в тому числі й видатні вчені Харківського університету: професори В.В. Станчинський і С.І. Медведєв – фундатори біоценологічної науки в Україні й світі.

А підготовлені у 20-х роках до заповідання пам'ятки природи республіканського значення, а серед них «Ліси Гомільшанської лісової дачи» та урочище «Хомутки» (Шалит, 1932) так і залишилися по суті на папері аж до 2004 року.

Драматичність цієї багатостраждальної історії по створенню національного парку полягає в тому, що упродовж останніх 30-ти років (після того як науковці Харківського університету після 40-річного мовчання знову підняли питання про необхідність заповідання Гомільшанського лісового масиву, про що свідчать їх публікації: «О сохранении природного комплекса в районе Донецкой биологической станции ХГУ» (1974), «О необходимости сохранения природных комплексов в различных ландшафтно-климатических зонах на примере проектируемого в Харьковской области природного парка» (1974), «О состоянии флоры и фауны юга лесостепной зоны Украины» (1978), «Северо-Донецкий природный комплекс» (1980)) територія майбутнього парку інтенсивно експлуатувалась: будувалися бази відпочинку, піонерські табори, дачі й дачки по узбережжю С. Донця від Коробових Хуторів до Гайдар. Будівництво рекреаційного комплексу відбувалося майже синхронно з публікаціями про охорону цього регіону.

Але в ті часи існувала цензура на публікації гостросюжетних матеріалів природоохоронної тематики. Навіть опубліковані матеріали знову проходили цензурний контроль. Доходило до курйозів. Так пильні університетські «цензори» на чолі з професором-ботаніком угледіли у вищезгаданій статті «О состоянии природного комплекса...» (1974) дискредитацію ...радянської техніки. Ось ці крамольні рядки: «Напротив с. Задонецкое пойма распаханана... Здесь особую угрозу представляет циклахена [американская]. В 1972г. при осенней вспашке трактор уже не смог осилить ее заросли». Коментарі зайві. Ось чому цей «Вісник ХГУ» (Серія Біологія. 1974. №105), так і не був відісланий за обміном в один із університетів США.

За часів кучмізму посилювався натиск лісорубів на корінні лісові масиви. Повністю вирубалися окремі квартали вікової діброви. А частина майбутньої заповідної території була віддана держчиновниками комерційним структурам, про що свідчать публікації (Битва за Коробів Хутір // Україна молода.

2002. 27 листоп.), хоча ця територія уже була зарезервована рішенням Харківської облради від 20.11.1997 «Про резервування для подальшого заповідання природних територій і об'єктів».

Однією з драматичних сторінок цього заповідного об'єкту полягає в тім, що при погодженні його проекту не вдалося включити окремі території природного комплексу, що потребують нагальної охорони, зокрема, соснові вікові бори в околицях с. Задонецьке та урочища «Сухий Лиман» і «Горіла долина» з реліктовою флорою і фауною (Грама, 1970; 1995; 2000).

Але найсумніше в цій заповідній історії є те, що новостворений Гомільшанський національний парк довірено охороняти «Харківлісу» – установі, інтереси й завдання якої діаметрально протилежні ідеї збереження заповідного комплексу. Тому й не дивно, що в 2005 році в національному парку відбулися...суцільні рубки діброви, про що свідчить протестний лист студентської дружини університету й повідомлення про це на сайті Інтернету.

Досить повчальною є історія створення національному парку «Ізюмська Лука», який мав би репрезентувати один з найбільших лісових масивів степової зони Лівобережної України (приблизно 50 тис. га) і найцікавіших у науковому і рекреаційному аспектах (Грама, Спінова, 1990). З 1936 по 1951 рік тут існував створений за участю професора В.Г. Аверіна орнітологічний заказник «Чернечина» для охорони хижих та інших рідкісних птахів. Відомий ботанік М.І. Котов пропонував «організувати чудовий лісовий заповідник» (1965). А в 1991 році на території п'яти лісництв було виділено для заповідання «особливо цінний лісовий масив» площею 25676 га (Клімов та ін., 2001).

Вищезгаданим рішенням Харківської облради від 20.11.97 р. підкреслено, що Ізюмська лука площею 26000га була зарезервована «як унікальний лісовий природний комплекс в степу». Було чітко записано, що «на землях, які резервуються, не допускається без погодження з державним управлінням екобезпеки області діяльність, яка може привести до знищення чи руйнування цінних природних комплексів і об'єктів, які підлягають заповіданню».

Але це не входило в плани директора «Харківлісу» В.А. Манойло, котрий, ігноруючи закони України та рекомендації науковців Укр.НДІЛГа, прискорив «обґрунтування» та затвердив рубку мережі протипожежних смуг шириною...від 150 до 200 метрів. Подібного у світовій практиці ще не було! Саме ці широкі коридори, суцільні вирубки яких не мають ніякого теоретичного підґрунтя, і являють собою справжню загрозу для ізюмських лісових екосистем, бо по цих коридорах утворюється аеродинамічний ефект, коли східний чи північний вітри, увірвавшись у цей коридор, можуть посилити пожеженебезпечну ситуацію.

А різко виставлені на світло без узлісної смуги дерева зазнають натиску несприятливих мікрокліматичних умов, слабіють, а на ослаблені дерева нападають короїди, вусачі, златки та інші стовбурові шкідники.

Користуючись безконтрольністю екологічних служб, «Харківліс» вирубав тисячі гектар лісу як протипожежні розриви і терміново взявся за «обґру-

нтування» суцільних рубок старовікових ділянок сосни. Все частіше «планово» стали «спалахувати» пожежі з обов'язковим висновком лісопатологів про обґрунтування суцільних рубок «лісовідновлення». І це в лісах першої групи, тим паче зарезервованих до заповідання. Одночасно імітується бурхлива лісонасаджувальна діяльність, а низьке виживання саджанців «науково» пояснюється ненажерливістю личинок мармурового хруща та списується на косуль і сохатих (останніх, до речі, налічується 4-7 осіб на 50 тис. га Ізюмського лісогоспу).

В результаті бурхливої лісозаготівельної діяльності «Харківлісу» в ізюмських лісах зарезервована для заповідання територія «Ізюмської Луки» скоротилася спочатку з 26000 до 13690 га (Клімов та ін., 2001), а пізніше – до 5002 га. Це зафіксовано в рішенні сесії Харківської облради «Програма формування екологічної мережі в області на 2002-2005 роки». А статус національного парку «Ізюмська Лука» трансформувався в регіональний ландшафтний.

Насамкінець, зазначимо, що співробітники Харківського молодіжного екологічного центру «Озон» у 1992 році запропонували створити національний парк у північно-західній області на базі Краснокутського дендропарку, який би об'єднав Наталівський, Шарівський, Старомерчанський старовинні парки, дендропарк «Литвинівка» та інші заповідні об'єкти Краснокутського, Богодухівського та Валківського районів за умови розвитку міжнародного туризму (Атемасова, Грамма, Костак, 1992). Ця ідея не втратила своєї актуальності і потребує подальшого обґрунтування та удосконалення.

Короткий екскурс в історію створення національних парків на Харківщині засвідчив глибоке протиріччя між заповідною справою, що базується у світовій практиці на принципах біогеоценології з урахуванням широких біоценотичних зв'язків між різними ценозами – з одного боку, і лісознавчою відомчою наукою (іноді називають «карманною»), – з другого – яка не допускає навіть у заплавних лісах старих дерев, а передбачає «з метою покращення вікової структури держлісфонду провести суцільні рубки пристигаючих насаджень» (Ткач, 1999), тобто не враховує в лісових ценозах редуцентну ланку, що пов'язана трофічно і топічно зі старими дуплистими деревами і яка виконує в біогеоценозах санітарну функцію, замикаючи коло біологічного кругообігу. Не враховуються також консументи вищих порядків, зокрема, хижі птахи, кажани, які селяться в лісах при наявності старих і вікових дерев, а також хижі і паразитичні види комах, завдяки яким здійснюються широкі міжбіоценотичні зв'язки і встановлюється динамічна рівновага в природних комплексах. А «Червона книга України» як юридичний документ ще і досі залишається неузгодженим з господарською діяльністю лісгоспів. І допоки працівники лісгоспів не будуть відчувати почуття гордості, що навколо гнізд хижих птахів: орлана-білохвоста, чи орла-могильника, чи навколо гнізда журавля – птахів Міжнародної червоної книги та Червоної книги України – не буде створена охоронна зона, доти національні парки сьогодні не мають реальної перспективи розвитку під орудою лісозаготівельних організацій, *завдання яких діаметрально протилежні справжній охороні біологічного розмаїття України.* (Інтересам)